

Hiedelem és értékkutatás

„Teknyős”

„A Teknyőkaparó valószínűleg foglalkozást jelenthet, bár mint a történetekből kiderül, paraszti munkát is végzett. Cigányok, táltosok, tudósok, sokan az Úr Jézusnak tartják. A róla szóló történetek táltos-voltát támasztják alá: esőt tudott csinálni, más táltosokkal verekedett felhő alakban, aratáskor egy zsák vöröshagymást hozott früstökre a pesti piacról a többi résznek néhány perc alatt, vagy meleg kalácsot Berlinből. A szegedi polgármesternél ebédelt, viharfelhőn megelőzte az esőt elől rohanó kocsit, hogy már ott-hon nyithassa társainak a kaput...”

(Gábor Kálmán — Imre Anna: A Teknyőkaparó Hiedelem — és értékkutatás. Tervvázlat)

A JATE Szociológiai Tanszék ez év januárjában nagyon érdekes felmérést végzett Makón a „Teknyőkaparó” körül kialakult hiedelemvilágról és ehhez kapcsolódva az emberek értékrendjéről. Gábor Kálmánnal, a tanszék munkatársával beszélgettünk az előzményekről és az eddigi eredményekről.

● Mi adta az ötletet a felméréshez? Hogyan kezdődött?

— A hetvenes években problémaként jelent meg a közösségek válsága. Ez alapprobléma a szociológiában Spencer és Comte óta, de napjainkban különösen aktuális. Az inarodásnak, urbanizációnak, a nők munkába állásának (és ezzel a családban betöltött szerep megváltozásának) velejárója a közösségek bomlása. Másrészt a felszabadulás óta a közösségek intézményesülésének folyamata zajlott le — és ez is inkább visszafelé hatott, mint a társadalmi struktúra leképeződésének és a történelmi fejlődés során kialakult emberi viszonyoknak a színhelyét képezte el vizsgálni 1981 nyarán.

— Felmértük, hogy a rétegek hovatarozása, az életkor és a lakóviszonyok szerint lehet-e területre osztani Makót. Kiderült, hogy lehet. pl. Újváros, Honvéd-rész, stb. Ezek után felvetődött a kérdés, hogy a különböző területekhez eltérő érték-, normarendszerek, közösségi viszonyok kapcsolódnak-e. A Teknyőkaparó-téma iránt a makói Szociális Otthonban való kérdőzködés után kezdtem el érdeklődni. Akkor tudtam meg, hogy film is készül belőle. Ebben a sajátos hiedelemvilágban olyan problémák fogalmazódtak meg, amelyek mindennapi életünkben is fontosak — sainálamos módon pl. a háború és a világvége a hiedelemvilágban éppen spontán közösségekhez kapcsolódik, ill. feltételezhető.

— A 70-es évektől a jóslatoknak és babonáknak eszafajta reneszánsza figyelhető meg a világon, nálunk is. Gondoljunk a halottlátóra vagy a cigányokkal való foglalkozásra. Fontos vizsgálati szempontnak tartom, hogy van-e a hiedelemvilágnak gyökere, vagy csak kuriózum, esetleg felkapott divattéma; továbbá ez a hiedelemvilág melyik társadalmi csoportban él leginkább, a különböző csoportok milyen hozzá a viszonya. Sok hipotézisünk volt a vizsgálat előtt: pl. az, hogy a hiedelemvilág közelebb áll a perifériás, alacsonyabb iskolai végzettségű rendeltetkez. elzárt csoportokhoz. A Teknyőkaparó-film után egy ezzel éppen ellentétes tetszési index jött ki: Budapestben és általában az értelmiségiek körében nagyobb sikere volt, mint a vidéki városokban, falvakban, és az alacsonyabb iskolai végzettségűeknek.

— A magasabbban kvalifikált rétegeknek is megfigyelhető eszafajta elbizonytalanodás. Nem

Részletesebben

Lapunk első oldalán beszámoltunk a megyei KISZ-Bizottság patronálásában működő előadói iroda megnyitására. Az alábbiakban közöljük az előadók névsorát és munkahelyét.

A József Attila Tudományegyetem Tudományos Szocializmus tanszékének oktatói közül dr. Fischer Ferenc, dr. Gécz József, dr. Ábrahám Anna, Kovács László, Majsza József, dr. Nagy László, dr. Fábán György, dr. Micheller Magdolna kérhetők fel az előadások megtartására. A Politikai Gazdaságtan tanszéken dr. Várnay Ernő, Málóvicz János, dr. Mayer László, dr. Sallai Miklós vállaltak előadásokat. A Filozófia tanszéken felkérhetők dr. Simon Ferenc, dr. Csejtei Dezső, dr. Dékány András. (A tanszék a 11-455-ös telefonszámon érhető el.) A Történelmi tanszék munkatársai közül dr. Anderle Ádám, dr. Sajti Enikő, dr. Hegyi András tagjai az előadói irodának. (Hívhatók a 10-811-es telefonszámon.) A Jogtudományi Karon (telefonszám: 12-244) dr. Kaltenbach Jenő tart előadásokat. A Gazdasági földrajzi tanszékéről dr. Mészáros Rezső vállalkozott előadások tartásával. (Hívható a 10-411-es telefonszámon.)

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Marxizmus-Leninizmus Intézetének munkatársai is bekapcsolódnak az előadói iroda munkájába. Felkérhetők Kapocsi Erzsébet, Ördöghné dr. Katagány Ilona, dr. Karácsonyi Péter, dr. Kukovecz György, dr. Tráser László a 10-530-as telefonszámon.

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Marxizmus-Leninizmus tanszékén (telefonszám: 10-204) Rákai István, Fórizs Sándor, Hetsi Erzsébet, dr. Karikó Sándor tartanak előadásokat.

Az MSZMP Csongrád megyei Bizottságának munkatársai közül Varga István, Lovász József, az MSZMP Csongrád megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságának előadói közül dr. Rátkai Árpád, dr. Kanyó Ferenc, Bálintné Dancsó Mária, Czagyány László, Szetei József vállalkoztak előadások megtartására, vitakörök vezetésére.

A KISZ Csongrád megyei Bizottságáról (telefonszám: 14-811) Bódi György, Turcsikné Süli Mária, Szilágyi János kérhetők fel.

TTK-s fórum!

Nagy érdeklődéssel kísért fórumot tartottak a Természettudományi Karon március 11-én 15 órakor. A fokozott figyelem magyarázata a fórum témája volt. A kar állami-, párt-, és KISZ-vezetői ugyanis az új ösztöndíj-rendszerrel tájékoztatták a hallgatókat, valamint a tanulmányi fegyelem kérdéseiről szóltak.

Nagy volt az érdeklődés a téma aktualitása miatt (Fotó: Benyhe János)

dr. Szalay István, a kar dékánhelyettese tartott tájékoztatót

Mivel már majdnem mindenki véleményét formált róla, ezért én is írok

a KONCERT-ről

A KONCERT = felhívó plakát nagy, fényképes plakátok nagyrendezvény és filmforgatás lemez műsoros kazetta az első magyar koncertfilm dosszié és mindenekelőtt két név: ILLES-zenekar Koltay Gábor

Noszalgia, vagy ?

Egy éve, 1981. március 26-án történt meg végre az, amiről csak néhányan mertek álmodni. „A magyar Beatles” ismét összeállt egy koncert erejéig. Kik voltak, akik kaptak 150 Ft-ért belépőjegyet? Azok, akiket „valamilyen idióta ötlete alap-

Szocialista vállalkozás — vállalkozási szocializmus?

Liska Tibor Szegeden

Kétségtelen, hogy ma Magyarországon az egyik legnépszerűbb téma a tv-ben, rádióban, sajtóban, de a mindennapi beszélgetésekben is a vállalkozás. Liska Tibor, az MKKE vállalkozáskutató csoportjának vezetője a szocialista vállalkozási rendszer elméletének és gyakorlatának fő specialistája, az e kérdéssel kapcsolatos viták egyik legagilisabb résztvevője. A napokban Szegeden járt, és a JATE-klubban, tömött széksorok előtt tartott a szokványostól igencsak eltérő előadást a vállalkozásokról, az 1982 januárjától életbe lépő reform továbbgondolásának, továbbfejlesztésének lehetőségeiről.

Az előadás és az utána következő vita visszaidései nem lehet feladatunk, hiszen nehéz lenne Liska Tibor sajátos egyéniségét, megközelítést „poénjait” fekete-fehérre fordítani (ferdíteni). A másik ok, amiért erre nem vállalkozom, mert Bárony Jenő a Valóság 1981. decemberi számában, a „Liska Tibor koncepciója a szocialista vállalkozás” című cikkében már viszonylag részletesen ismertette a Liska-féle nézeteket. Joggal vetődhet fel a kérdés, hogy miért nem Liska Tibor ismerteti Liska Tibor nézetét, holott valószínűleg ő a legilletékesebb. A Kritika és koncepció címmel publikált reformtervezetét 1956-ban írta, 1959-ben pályázatot nyert vele és 1963-ban jelent csak meg. (Az 1970-es évek közepén kezdték el „komolyan venni” az írásait, gondolatait, de ez nem tartozik szorosan ide.) Ezenkívül munkájával kapcsolatos írások jelentek meg a HVG-ben, az Új Tükörben és a Magyar Nemzetben. Írt egy vitacikket a Kritikában a kultúra árujellegéről.

„Ökonosztát” című, nagyobb lélegzetű vitairatában fejtette ki részletesebben érlelődő nézetét — tudhatjuk meg Bárony Jenő cikkéből, ugyanis ez az írás mindmáig nem jelen meg hivatalosan. Ugyancsak Bárony Jenő cikkében olvashatjuk:

„Ha Liska nézeteinek forrását, elméleti »rokonosságát« keressük, mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy egyértelműen marxista beállítottságú, különösen a marxizmusnak a valóság talaján álló társadalomkritikai lényegét, a magántulajdon, a kizsákmányolás elutasítását, az emberi személyiség minden oldalú kibontakoztatásának humanista célkitűzéseit illetően. Nézetét néhány vonatkozásban mégis közel állnak — ha ezt talán Liska negligálja is — a nyugati világban teret hódító neoliberalizmus egyes képviselőjéhez.”

Ha az idézett megállapítás nemcsak Bárony Jenő magánvéleménye, akkor nem tudom elképzelni, hogy mi lehet az oka annak, hogy az Ökonosztátot — az akkori szocializmus politikai gazdaságtanának bírálatát — csak a jólértésültek és a szakemberek szűk rétege olvashatja. Ugyanígy érthetetlennek tűnik, hogy Liska, és néhány más közgazdászunk egyes tanulmányai miért csak sokszorosított formában terjed a Közgázton? Érdeklődés, igény lenne rájuk — különösen napjainkban, amikor felfokozott várakozással tekintünk a vállalkozások új formái felé.

„Kinőttél már a gyerekkorból, de felnőttem még...” éneklő Koncz Zsuzsa a Gyerekkorok című lemezén. Nagyon bízom benne, hogy sajtónkra és könyvkiadásunkra már a felnőtté váltság a jellemző.

M. K.

● Hogyan zajlott le a vizsgálat gyakorlati része?

— A kérdőívet — melyet Imre Annával közösen készítettünk — átdolgozások után elfogadták a Tömegkommunikációs Kutató Központban (Tékában). 330 ember „lekérdezőse” történt meg januárban. Igaz, hogy ez csak 1/10-a Makó lakosságának, de a területi csoportok figyelembevételével megpróbáltuk ellensúlyozni a kis számot. A feldolgozás a Kibernetikai Laboratóriumban folyik. Nem lett volna kivitelezhető a vizsgálat, ha a „kérdőbiztos” diákok nem veszik annyira komolyan, mint ahogy tették. Lelkesedésük jól pótolja a szakértelmet.

● Vannak-e már konkrét, kézzelfogható eredmények?

— Az eredményekről csak elsődleges feldolgozás után merék beszélni, az elképzeléseink — az átnézett anyagok alapján — még túlságosan hipotetikusak. A tanszék és a diákok eddig nyújtott nagyon hasznos segítségére továbbra is szükség lesz, hiszen a kutatás nem zárul le a kérdőíves vizsgálatokkal és ezek feldolgozásával, folytatása következik.

● Úgy gondolom, nem véletlen, hogy éppen Makón folyt a felmérés...

— Valóban nem, Makón más kutatásokat is végeztünk és végzünk — példaként emlitem a lokális közösségek kutatását Makón és a környező falvakban. Egy tradicionális mezővárosban a társadalom átalakulása, átrétegződése belsőleg ment végbe. Az emberek kevésbé szakadtak ki viszonyaikból, jobban meg lehet ragadni a társadalom szerkezetét tagoltságának és a közösségeknek a kapcsolatát.

● A szociológiai kutatások egyre több matematikai tudást is igényelnek. Van-e a tanszéken olyan szakember, aki otthonos a matematikában is és a szociológiában is?

— Sajnos nincs, de főállású matematikus alkalmazását még a Szociológiai Intézet sem engedheti meg magának. A számítógépes feldolgozás a Kibernetikai Labor végzi, eddig semmi problémánk nem volt, kiváló az együttműködés. A tanszéken belül próbálunk meg önképzéssel kinevelni a matematikához is valamennyire értőket.

● Köszönöm a beszélgetést!

MÓRO CZ KÁROLY